

A SZEGEDI KIRÁLYI ÍTÉLTÁBLA TÖRTÉNETE 1890–1914 KÖZÖTT. FEJEZETEK A SZEGEDI ÍTÉLTÁBLA TÖRTÉNETÉBŐL I.

Antal Tamás

A Bíróságtörténeti Könyvek sorozat részeként 2014-ben napvilágot látott első kötet az ítéltábla 1890 és 1914 közötti történetét dolgozza fel. A Szegedi Ítéltábla 19. és 20. századi története egybeforr a magyar történelemmel. Minden fontosabb esemény szinte azonnal érezhetővé vált a szervezetben és a hétköznapi tevékenységben is. „Dr. Antal Tamás vállalkozása egyedi és tiszteletreméltó, hiszen az az elhivatottság, amellyel a Szegedi Ítéltábla intézménytörténetét évekkel ezelőtt kutatni kezdte, példaértékű a magyar bírósági szervezetrendszerben. [...] A jelen kötet egy sorozat első része, amely megpróbál átfogó képet adni egy bíróságról, egy közösségről, egy városról és egy régióról, amely tulajdonképpen egy társadalmi és egy államszervezeti keresztmetszet is egyidejűleg” – fogalmaz Harangozó Attila, a Szegedi Ítéltábla elnöke a kötet előszavában.

ISBN 978 963 12 0356 1 – Országos Bírósági Hivatal, 2014, 167 p.

Antal Tamás

Az esküdszék fogadtatása az 1896. évi bünvádi perrendtartás országgyűlési vitájában

1. Kodifikációs előzmények

A magyar Büntető törvénykönyv sikeres kodifikációja után¹ az Igazságügyminisztérium megbízásából Csemegi Károly elkészítette a törvényszékek előtti bünvádi eljárás újabb tervezetét is, amelyet a *Jogtudományi Közlöny* mellékleteként tártak a jogászság elé 1882-ben.² A „Sárga Könyv”³ terjedelmét lényegesen meghaladó, 688 §-ra tagolt törvénytervezet feletti szakmai diskurzusok, nemkülönben egy igazságügy-miniszteri ankét határozmányai nyomán Csemegi azt részben átszerkesztette; e második, 675 §-os változatot is közzé tették 1886-ban.⁴ E tervezetek az egész *törvényszéki bünvádi eljárás* menetét törekedtek átfogni, ezért immár a jogorvoslatokra és a jogerős büntetések végrehajtására irányuló fejezeteket is tartalmazták, míg a járásbíróóságok hatáskörébe utalt büntetendő cselekmények iránti eljárásról egy külön perrendtartás készült volna.

Az így tervezett törvényszékek előtti büntetőeljárás az elkülönülő előnyomozással és az elővizsgálattal vette volna kezdetét, mely utóbbinál tárgyalták a bizonyítékokat: a bírói szemlék s a nevesített szakértői vizsgálatok mikéntjét, a házkutatás és a foglalás szabályait (érintve a

tárgyi s az okirati bizonyítási eszközöket), valamint a tanúk kihallgatását. Szintén itt foglalkoztak többek között az előzetes fogva tartással (vizsgálati fogsággal), a terhelttel való bánásmóddal, illetve annak kihallgatásával. A tervezetek szerinti megosztott, igen bonyolult vádemelési eljárásban a köz- vagy magánvádló indítványa alapján,⁵ a terhelt meghallgatása után, a vád alá helyezés tényét a törvényszéki vádtanács mondta volna ki, amely elutasítása esetén felfolyamodásnak lett volna helye a királyi tábla vádtanácsához. Ezt az utat nem kellett végigjárni „tettenkapás” esetén.

A kizárólag szakbírák előtt folyó elsőfokú főtárgyalás előkészítése, valamint menete, illetve esetleges félbeszakítása és elnapolása voltak a tervezetek szövegének hangsúlyos részei, melyeket a rendes perorvoslatokról – konkrétan a fellebbezésről és a rendes semmisségi panaszról – szólók követték. E vonatkozásban a tervezetek a címükkel ellentétben az *ítéltábla előtti eljárást* is szabályozták; a perújítást és a koronaügyész által a törvény egységes alkalmazása végett benyújtható semmisségi panaszt – a rendkívüli jogorvoslatokat – önálló fejezetek tartalmazták. A Csemegi-féle tervezetek inkorporálták a makacssági – mai terminológiával: az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szembeni – külön eljárást a jogszerűtlenül távol lévőkhöz és a szökevények ellen, illetve a kegyelmi tanácsot, mint a halálbüntetés legfelsőbb kegyelemből való átváltoztatása érdekében előzetesen eljáró szervet, továbbá büntetés-végrehajtási klauzulákat is meghatároztak.

Végül azonban a progresszív mivoltuk ellenére egyikük sem nyert kellő szakmai és politikai támogatást; részben az eltúltoztottnak ítélt vádelvűséget, részint a jogorvoslatokat érték erős kritikák.⁶ Ekként Fabiny Teofil igazságügy-miniszter – az előző tervezetek figyelembevételével, Wlassics Gyula, Tarnai János és Schédius Lajos munkájaként⁷ – csupán az 1887-ben összeült új országgyűlésen terjesz-

tett elő törvényjavaslatot a magyar bűnvádi eljárásról 1888. december 10-i keltezéssel, amely a tudományos igényvel fogalmazott hivatalos indokolásával együtt a 357. sorszámon került a képviselőházi irományok közé. E 484 §-ból álló szerkezet abban haladta meg az előzőket, hogy formailag a teljességre törekedett: immár részletesen rendelkezett az elsőfokú és a jogorvoslati eljárások menéről, valamint *ius specialisként* magában foglalta a járásbíróóság előtti per részletszabályait is.⁸ Mindezek ellenére érdemi vita e javaslat esetében sem történt.

A bűnvádi eljárás 1882. évi kodifikációjában az esküdtzék még nem szerepelt, csakúgy, miként a Fabiny által beterjesztett javaslatban sem.⁹ Az utóbbi javaslatot az új igazságügy-miniszter, Szilágyi Dezső kifejezetten az esküdtzések mellőzése miatt visszavonta. Szilágyi az 1870-ben Angliában tett tanulmányútja óta az esküdtzék egyik hazai zászlóvivőjeként a brit *jury* történetével és működésével teljesen tisztában volt. Meggyőződéssel vallotta, hogy helyes büntető igazságszolgáltatási szervezet ez intézmény nélkül nem képzelhető.¹⁰

Az ő megbízásából készítette el az esküdtbíróági eljárás tervezetét 1890-ben Schédius Lajos. A beérkezett véleményeket is figyelembe veendő, Balogh Jenő akkori miniszteri államtitkárt és egyetemi magántanárt bízta meg Szilágyi a teljes perrendtartás új előadói tervezetének megalkotásával. A tervezetet szaktanácskozmány elé terjesztették, amely munkáját befejezve hétagú szövegező bizottság alakult Szilágyi Dezső vezetésével. Részt vett benne Balogh Jenő, Battlay Imre, Chorin Ferenc, Schédius Lajos, Tarnai János, Vargha Ferenc és Wlassics Gyula.¹¹ A véglegesnek szánt szöveg 1893 áprilisára készült el. A szövegezés döntő része Balogh Jenő munkáját és szaktudását dicsérte. Az 1895 elején elkészült végleges javaslatot Erdély Sándor igazságügy-miniszter terjesztette a képviselőház elé 1895. május 4-én.¹²

Az elfogadott Bűnvádi perrendtartás két kérdést hagyott nyitva: a bíróságok hatáskörének megállapítását és az esküdtbíróóságok szervezését. E két kisebb törvény első tervezetét még Szilágyi megbízásából Battlay Imre készítette el 1894-ben, majd 1895-ben és 1896-ban az egészet újraszövegezték. Végül két szaktanácskozmányi bírálat után ténylegesen Balogh Jenő fogalmazta meg mindkét javaslatot. Ezeket terjesztette 1897 márciusában Erdély Sándor az országgyűlés elé.¹³ Az esküdtzéken rendszer várt reorganizációját így több törvénycikk együtt valósította meg: a Bűnvádi perrendtartás (1896: XXXIII. tc.; a továbbiakban: Bp.) esküdtzék előtti főtárgyalást szabályozó XIX. fejezete, valamint az esküdtzések szervezéséről szóló 1897. évi XXXIII. tc., illetve a Bp.-t életbe lépítő jogszabály (1897: XXXIV. tc.).¹⁴

2. A konstruktív képviselőházi vita¹⁵

A Bp. országgyűlési vitája 1896. szeptember 3-án, a 647. ülésen kezdődött. Ezt megelőzően a képviselőház igazságügyi bizottsága elkészítette véleményes jelentését a törvényjavaslatról, amelyben az az esküdtzések átszervezését támogatta: „az esküdtbíróóság legnagyobb értéke

– ezen intézmény nagynevű védője, Glaser szerint¹⁶ abban rejlik, hogy megosztja a bírói hatalmat állandó szakképzett és az állampolgárok sorából bírói tisztségre hivatott, feddhetetlen életű férfiak között. Az esküdtzék nélkülözhetetlenségéhez való ragaszkodás nem a bíróság iránti bizalmatlanság talajából fakad, hanem azon gondolatból ered, mily szédítő hatalom ruháztatik állandó közösségben működő jogászokra, midőn szóbeli tárgyalás és a bizonyítékok szabad méltatása alapján ítélnék ezek élete, szabadsága és társadalmi egzisztenciája fölött.” Hangsúlyozta a jelentés: „alig tartható fenn az az állapot, hogy azon törvények, melyek hivatása a társadalom jogrendjét és fennállását biztosítani, az állampolgárok teljes kizárásával kezeltesse, hivatásszerű bírák zárt testülete által”. E megállapítást támasztotta alá az a tény is, hogy Spanyolország és Németalföld (Hollandia) kivételével nem létezett olyan fejlett európai ország, amelyben az esküdtzék honos ne lett volna. Így a bizottság egyhangúan fogadta el az esküdtzék intézményének a bűnvádi eljárásba való beemelését. A javaslat által szintén ajánlott népbíróági intézménynek (*Schöffengericht*) a járásbíróóságoknál való meghonosítását viszont nem javasolták.¹⁷ A részletes jelentésben az esküdtzéken eljárásra vonatkozóan csupán néhány, csekélyebb jelentőségű módosítás olvasható.¹⁸

A képviselőház előtt az igazságügyi bizottság előadója, Chorin Ferenc expozejával kezdődött az általános vita. Az esküdtzéken reformjára vonatkozóan kiindulópontként az 1843. évi eljárási törvényjavaslatot és az 1848. évi sajtóesküdtzégeket jelölte meg. Azonban emlékeztetett: a sajtóvétségek elbírálása Magyarországon igencsak kaleidoszkopikus képet mutatott: ugyanis a Királyhágón túli területeken az 1852. évi osztrák sajtórendtartás volt hatályban esküdtzékkel, Fiumében ugyanez esküdtzék nélkül, a Határőrvidéken az 1862. évi osztrák sajtórendtartás, az ország többi részében pedig az 1848. évi, majd az 1867. májusában kiadott rendelet volt irányadó.¹⁹

A javaslat elveiül jelölte meg a vádrendszert, a szóbeliség és közvetlenség érvényre juttatását, a nyilvánosságot, valamint a terhelt jogainak biztosítását, a jogorvoslati jog lehetőségét és az esküdtzék oly szabályozását, mely hatáskörébe utalta a nem csupán nyomtatvány útján elkövetett, hanem a súlyos beszámítás alá eső bűncselekmények feletti ítélezést is.²⁰ A javaslat legfontosabb változtatásának éppen az esküdtzéken tartotta: „esküdtbíróóság nélkül a bűnvádi eljárás alkalmazására hivatott bírói szervezet helyesen konstruálni nem lehet”. A sajtóesküdtzékkel kapcsolatban kiemelte: „csak egész kielégítően működtek, midőn az állam vagy a nemzet ellen intézett büntény megtorlásáról volt szó, de működésük ellen sok – s hozzáteszem alapos – kifogás emeltetett a rágalmazási és becsületsértési ügyekben.”²¹

Az előadó szerint adatok bizonyították, hogy a vádlott terhére az esküdtek sokkal ritkábban tévedtek, mint az állandó szakbírák. Az esküdtbíróóságok számára ugyanis nagy fölényt nyújt az egyéb bírói fórumokkal szemben a nyilvánosság, a verdiktek iránti bizalom, a visszavetési jog, a magas szavazati arány a bűnösség megállapításakor, az éber jogi ellenőrzés a bíróság részéről és az élettapasztalat. „A sajtó ügyekre szorított *jury* inkább politikai,

mint jogi intézmény – folytatta Chorin –, mert kizárólag politikai vagy személyi kérdésekkel foglalkozik. Olyan a kizárólag sajtó ügyekre utalt esküdtszék, mint a sivar talajon az idők minden viszontagságának kitett elszigetelt fa, amely nem verhet gyökeret, melyet a politikai szenvedélyek első vihara ledönt. [...] De ettől eltekintve, az esküdtszéket mindenütt mint a polgári és politikai szabadság nagy biztosítékát tekintik [...].” Ez az intézmény alkalmas volt arra, hogy az állampolgár és a bírósági szervezet elidegenedésének is gátat vessen.

A nemzetiségi és felekezeti sokszínűségekre vonatkozó kifogásokat nem tekintette alaposnak, mivel nemzetiségek Franciaországban, Angliában és Németországban is éltek. A nyelv sem lehetett probléma forrása: már nem volt hazánkban egyetlen törvényszék sem, hol kellő számú, az állam nyelvének ismeretével bíró esküdt ne lakott volna.²²

A laikus bíraskodás másik formájának: a járásbíróóságokon két népbíró behozatalának lehetőségét viszont Chorin nem tartotta sem célszerűnek, sem szervezetenként helyesnek: „a népbírók fűziója a járásbíróval káros volna a jogszolgáltatásra, lassítaná az eljárást, és oly feladatot róna a népbírókra, amelyekre azok abszolúte képtelenek.” Németországban is próbálkoztak a *Schöffengericht*tal 1874-ben, de az végül kudarcot vallott. A javaslat történetéről röviden szólt, a hatályba léptető törvényekről pedig jelezte: azok csak később kerülnek az országgyűlés elé a következő ülészekben.²³

Szeptember 4-én az első felszólaló maga Erdély Sándor volt. A *jury* mellett állva a miniszter elmondta, hogy az esküdtbíráskodásnak ugyan voltak ellenzői, de kevesen, és ők is inkább csak oportunitási okokból érveltek. „Én szerintem a büntető igazságszolgáltatásban a pszichológia kell, hogy irányadó legyen” – folytatta, s ezért az esküdtszéket találta a legalkalmasabb intézménynek, mivel a lélekre ható benyomások alapján, szabadon ítél.

Kritikaként hangzott el többször, hogy Magyarország nem bír elegendő esküdtképes egyénnel. Azonban az indokoláshoz is mellékelte statisztika azt mutatta, hogy ez nem igaz. A nemzetiségek léte sem veszélyezteti a *jury* bevezetését, mivel az ország minden vidékén élnek magyarul beszélő, írni és olvasni tudó polgárok, ott is, ahol egyébként nemzetiségek laknak. A nemzetiségi nyelveket majd a tolmácsok fordítják. A magyar állampolgárok pedig bírnak megfelelő műveltséggel, s a közvélemény is az esküdtszék mellett foglal állást – vélekedett Erdély. Oda konkludált: „kijelentem tehát, hogy az esküdtszéki intézményhez feltétlenül ragaszkodom.”²⁴

A Függelenségi és 48-as Párt nevében Polónyi Géza szólt. Elmondta, hogy ők már évtizedek óta követelték az

esküdtszéket: „Lehetetlen e pillanatban nem konstatálni, hogy annak, hogy Magyarország esküdtszéki intézményre lesz megáldva, előzményei vannak, és hogy idáig jutottunk, e végre szüksége volt az országnak olyan lángelmére és hatalmas szívre, amely e ház mostani tisztelt elnökét díszíti, mert Magyarországnak esküdtszéki intéz-

ménye ma még nem lett volna nélküle”. Az elismerő szavak Szilágyi Dezsőt, az egykori igazságügy-minisztert (1889–1895), a kiváló jogtudóst és 1896-tól az országgyűlés elnökét méltatták.²⁵ E szavaknak további jelentőséget kölcsönzött azon tény is, hogy mindezt maga Polónyi nyilatkozta, aki anno a miniszteri megbízatása alatt Szilágyi egyik legelszántabb ellenfele volt a képviselőházban.

A hízelgőnek is mondható köszöntő után áttért az esküdtbíráskodás előnyeire: e szerint az eljárásban megjelenik a lelkiismeret, a közvélemény és a hazafiság: „mert a társadalom megnyugtatósa csak úgy érhető el, ha nem a paragrafust rágó és megcsontosított jogi elveken nyargaló bírói vélemény, hanem az élő lelkiismeret szava dönt, mely messze jövőkre megmutatja, hogy ez

volt ebben az esetben az igazság és nem más.”²⁶ A nemzetiségekkel kapcsolatosan vallotta: „a magyar törvényhozás bebizonyítja minden nemzetiségi áskálódással szemben, hogy igenis, elég erősnek érzi magát, de egyúttal elég hatalmasnak is arra, hogy ilyen intézményekkel nem csak a magyar nemzetnek, mint politikai nemzetnek, hanem a magyarságnak érdekeit is mindenkiel, a nemzetiségekkel szemben is megvédelmezni tudja.”²⁷

Ugyan aggályait fejezte ki a hatályba léptető szervezeti javaslattal szemben, azonban ez még csak tervezet szintjén létezett, így részletesen nem tért ki rá. Csupán megjegyezte: a perrendtartást és a hatályba léptető törvényt, valamint az esküdtszéki szervezeti törvényt egyszerre kellett volna előterjeszteni.

Ragályi Lajos magát az esküdtszéket és a javaslatot üdvözölte, de a lapokban már közzétett, az esküdtképeségről is szóló törvénytervezetet ő sem tudta elfogadni, mivel szerinte az a mindenkor kormányon lévők érdekét szolgálta.²⁸ Javier Dániel a járásbíróóságokon szervezendő népbíróóságok mellett foglalt állást. Azzal érvelt, hogy ha az esküdtszék helyes, akkor emez is.²⁹

Issekutz Győző elviekben támogatta az esküdtszéket, de a nemzetiségi és politikai helyzet miatt aggodalmak szállták meg. Emiatt sajnálta, hogy a szervezeti javaslat még nem volt a Ház előtt, de bizott abban, hogy majdan megvédik a *jury* intézményét a kompromittálástól. Az érdemiekre nézve hiányolta az angol jogból ismert azon megoldást, hogy a beismerés esetén mellőzendő a terhelt

Szilágyi Dezső

esküdszék elé állítása. Nem értett egyet a visszavetési jog szabályozásával és az elnöki kitanítással sem. Ez utóbbit kihagyandónak vélte, mondván: inkább a vád s a védelem fejtse ki a jogi kérdéseket az esküdtek előtt. A verdikt meghozatalakor a szavazattöbbséggel viszont egyetértett, mivel az egyhangúságot a „jogászbíróságok” tanácsaiban sem követelték meg.³⁰

Az általános vitát szeptember 5-én az utolsó felszólaló, Visontai Soma meghallgatásával folytatták; ő is üdvözölte az esküdszéket, a kétharmados szavazati arányt és azt, hogy a vádlott javára eső enyhítő körülmények – helyesebben: a „nem bűnös” döntés – hét az öthöz arányban is kimondhatók. Szerinte viszont semmi esetre sem felelt meg a magyar jogi hagyományoknak az, hogy az esküdszék megalkotásának lehetőségét a törvényszéki elnökök kezébe adják. A *Schöffen*-rendszert nem támogatta. A szervezeti törvényjavaslat hiányát ő is felhozta, de hoztátette: mindenki támogatja a perrendtartás javaslatát ennek ellenére is, mivel – e kérdésben – bizalmat szavaznak a kormány.³¹

Az esküdszéket nem érintő, Chorin és Polónyi által elmondott zárszavak után a Ház részletes vita alapjául egyhangúan szavazta meg a javaslatot.³²

A Bp. *részletes vitája* 1896. szeptember 9-én kezdődött. Az esküdszékről szóló fejezethez (337–377. §§) másnap érkeztek, s először a 343. szakaszhoz volt hozzászólás.³³ Polónyi ekkor indítványozta, hogy az esküdtek kizárására vonatkozó szövegrészből a bíróság végérvényes határozati jogát hagyják ki, mivel ez azt eredményezné, hogy *res judicatá*vá válna a döntés. Chorin Ferenc nem javasolta a módosítást, mivel így megakadna az eljárás. Az esküdt tárgyalásról való kizárásának megítélését a bíróság belátására kell bízni. Ha ez káros következményekkel jár, akkor a semmisségi panaszban elő lehet adni a sérelmet. A kizárt esküdtjelölt pedig egyáltalán nem élhet jogorvoslattal, ezt jelenti a „végérvényes” kifejezés. A többség nem is szavazta meg a módosítást.³⁴

A 344. és a 345. szakaszokat vita nélkül elfogadták. A pótesküdtékről rendelkező 346. §-nál³⁵ Polónyi javasolta: a visszavetési jogát ki nem merített fél a pótesküdtékekkel szemben is protestálhasson. Plósz Sándor államtitkár szerint ez a 345. §-ra tekintettel felesleges volna, mivel a név kihúzása után az elnök úgymint megkérdézi: elfogadják-e vagy sem. Issekutz Győző Polónyit támogatta. Erdély Sándor mindezt az válaszolta, hogy a visszavetési jog a pótesküdtékekkel szemben is gyakorolható – ez következik a javaslatból. Polónyi ebben megnyugodva elállt módosításától.³⁶

A 347. és a 348. szakaszokra nem tettek észrevételt. Az eskü szövegét tartalmazó 349. §-hoz³⁷ Visontai Soma szolt hozzá. „Azért alkalmaz ez a bűnvádi eljárás esküdteket – kezdte beszédét –, mert az esküdt, mint úgy szólván a közlelkiismeret képviselője, nem a törvény holt betűje szerint ítél. [...] Ennek folyománya, hogy az esküdt nem indokolja

meg igazmondását, hogy míg a jogi szakbírósnak kimerítő indokolásban kell számot adnia, hogy milyen irányban alkalmazta a törvényt, ezt az esküdtől nem kívánja meg semmiféle törvény, mert ő csak a vád és a védelem erősségei alapján lelkiismeretes meggyőződése szerint fog ítélni.” Ezek alapján kifogásolta az eskü szövegét, mondván: abban utalás áll a „törvény értelmében” való ítélezésre. Márpedig ilyen esküt jó lelkiismerettel nem tehet az esküdt, mivel a törvények értelmét és annak elméleteit nem ismeri. Módosító javaslata így hangzott: a „törvényt megtartják” kifejezés helyett a „törvényre figyelnek”, a „törvény értelmében” helyett a „lelkiismeretesen” szavak kerüljenek a szövegbe. Chorin angol és osztrák mintára hivatkozva nem támogatta ezt a módosítást

sem, mivel szerinte magának az eskü szövegének is ki kellett fejeznie az esküdti jogokat és kötelezettségeket.³⁸

A szeptember 11-én folytatódó vitában Mérey Lajos is az eskü szövegét opponálta: szerinte a „törvényt szem előtt tartják” fordulat illene a javaslatba. Az elasztikusnak mondott „törvény értelmében” kifejezéssel ugyanis elvetnénk a lelkiismeret szabadságát, s e nélkül nincs esküdszék. „Az esküdt hivatkozhatik Istenre, de nem a törvényre!” – összegezte gondolatait.³⁹

Erdély Sándor miniszter protestált: „az esküdtnek nem szabad magát a törvénnyel ellentétbe helyeznie”. Hangsúlyozta: „mi azt akarjuk, hogy az esküdt megtartsa a törvényt. Ezt pedig megfigyeléssel pótolni nem lehet.” Ugyanez vonatkozik a „törvény értelmében” és a „lelkiismeretesen” megfogalmazásokra is, mivel ezek nem szinonimák egymással. Polónyi kivételesen az eredeti szöveggel értett egyet: „az esküdtbírószéket nem azért hoztuk be, hogy törvényen kívüli állapot legyen, hanem, hogy az alkotmányosan meghozott törvények hatékonyabban érvényesüljenek.”

Szalay Károly ellenben Visontaival értett egyet, mivel a szakbírósnak sem az volt az igazi feladata, hogy a törvényt megtartsa, hanem hogy alkalmazza azt. Erre például hozta, miszerint ha három különböző bíróság háromféleképpen ítél, attól még megtartották a törvényt, csak eltérően alkalmazták. Éppen ez a fellebbezés intézményének lényege.⁴⁰ Végül a szavazásnál a Ház az eredeti szöveget tartotta fenn.

Polónyi Géza

A 350. § nem vetett fel problémát; az esküdtek kérdéséről szóló 351. §-nál⁴¹ újból Visontai próbálkozott egy zavarosan megfogalmazott módosítással, de Erdély figyelmeztetésére inkább elállt tőle. Ezután a 358. §-ig⁴² haladtak előre. Polónyi itt a beszámíthatóság feletti rész-kérdés feltevésével kapcsolatban javasolta: kifejezetten felelnie kelljen rá az esküdteknek aszerint, hogy kizárják vagy megállapítják azt. Egyébként szerinte a beszámíthatóságot nem a főkérdésbe, hanem egy önálló mellék-kérdésbe kellene foglalni. Visontai Soma most nem értett egyet ellenzéki társával, s a főkérdésbe való foglalást támogatta a 358. § (2) bekezdésére tekintettel, amely lehetővé tette, hogy a beszámítást kizáró okok létét indokolt esetben külön kérdésben tegyék fel. A többség az eredeti megoldást fogadta el.⁴³

A 364. §-ig⁴⁴ nem adódott észrevétel, ott Mérey Lajos kívánt felvetetni a szakaszba két új jogszabályi hivatkozást, amely a Bp.-nek az esküdtek tanácskozásáról szóló §-aira irányult, s amelyet a Ház meg is szavazott.

Az esküdtek visszavonulásáról rendelkező 365. §-nál⁴⁵ ugyancsak Mérey indítványozta: az elnöki fejtegetés után az esküdtek főnöke olvasson fel egy figyelmeztetést a társainak arról, hogy szabadon, lelkiismeretük szerint dönthetnek – ahogyan ez az osztrák esküdtszéki törvényben is szerepel. Erdély Sándor ezt elutasította, mivel az osztrák jogszabály csak azért tartalmazza a figyelmeztetés intézményét, mert nem alkalmazza az elnöki reaszumálást. Visontai Mérey mellé állt, s fejtegette: „a törvényhozások gondoskodnak arról, hogy midőn ezen erős harc után [a vád és a védelem között] végre elérkezett az a pillanat, hogy az esküdtek döntsenek, a magabaszállás ezen ünnepélyes pillanatában a jogi kitanítás mellett még ünnepélyes és a hangulatra számított intelemben részesüljenek.” Szerinte a javaslat szövegében az összegzés ténylegesen nem is szerepelt, az elnök csak az esküdtek feladatáról beszélni lehetett. Indítványát ezért nagy horderejűnek minősítette. Chorin nem támogatta a módosítást, mivel az eskütétel és az elnöki kitanítás után felesleges volt egy további „intelem”, ráadásul így az esküdteket egy tárgyaláson kívüli s a nyilvánosságtól elzárt körülmény befolyásolhatta volna. A többség nem is fogadta el a módosítást.⁴⁶

A nem észrevételezett 366. § után a szavazásról szóló 367. §-nál⁴⁷ Issekutz Győző javasolta, hogy a zárt ülésen az esküdtek bármelyikének kívánatára titkosan lehessen szavazni. Mérey azt toldotta volna utolsó bekezdésként a szakaszhoz, hogy „az esküdtek a szavazás részleteit és az egyes szavazatok arányát titokban tartani kötelesek”. Erdély támogatta Issekutz indítványát, így az be is került a javaslatba, de Méreyét nem.⁴⁸

A 370. §-ig⁴⁹ nem volt újabb vita, ott Polónyi indítványozta, hogy a homályos verdiktel szembeni helyesbítő eljárás eredménytelensége esetén a bejelentett felfolyamodásnak adjanak felfüggesztő hatályt. Erdély a toldásba beleegyezett. A további szakaszokat vita és észrevétel nélkül fogadták el.⁵⁰

A képviselőházbéli harmadszori olvasatra 1896. szeptember 12-én került sor, s mivel elfogadták a Bűnvádi perrendtartást, a javaslat szövegét továbbküldték a főrendekhez.⁵¹

3. A rövid főrendi házi vita⁵²

A főrendi házban 1896. szeptember 19-én Erdély Sándor az esküdtszék mellett érvelve, a képviselőházban már elhangzottak szerint ajánlotta a javaslatot elfogadásra. Rámutatott: az esküdtszék nélkül a perrendtartást a közvéleményre is tekintettel megalkotni nem lehetett.⁵³

A vitában egyedül a Katolikus Néppárt alapítója, gr. Zichy Nándor szólalt fel, aki nem tartotta szerencsésnek a „jury-igazságszolgáltatás” Magyarországon való bevezetését a nemzetiségi arányok s a magyarság helyenkénti alulreprezentáltsága miatt: az esküdtszék így nem állhat erős alapokon, ugyanis a *juryt* kizárólag olyan állampolgárokból összeállítani, akik értik a magyar nyelvet, a többiek pedig kizárni, veszedelmes volna. Mégis, a perrendtartás progresszív és szükséges volta miatt *en bloc* elfogadásra ajánlotta a javaslatot. Zichy indítványával egyetértve, a Bűnvádi perrendtartás mind az 592 §-át a főrendek egyszerre, *en bloc* fogadták el.⁵⁴

4. Epilógus

A jegyzeteinkben már többször hivatkozott tudós, az ekkor még fiatal Finkey Ferenc a kodifikáció folyamata után az esküdtszék reformját e szavakkal méltatta: „dicsőségére válik törvényhozásunknak, hogy törvénykönyvbe iktatta a legszabadelvűbb s a mi alkotmányunkkal oly sok rokonságban álló államnak 600 éven át kipróbált intézményét, melyet immár valamennyi szabadelvű állam kebelére fogadott, s ezzel szorosabbra fűzte a rokonságot, mely állami intézményeink s a műveltebb külföld intézményei között van.”⁵⁵

Mindazonáltal a kiterjesztett – nem csupán sajtóvétségi – hatáskörű bűnvádi esküdtszék magyarországi története annak ellenére is rövid volt, hogy a Bp. 1900. január 1-én valóban hatályba lépett.⁵⁶ Az első világháború sodrában ugyanis a laikus bírászkodást az ország területének jelentős részén a Tisza István vezette kormány 1914-ben provizórikusan felfüggesztette, a dualizmus megszűnése után pedig *de facto* egyik forradalomban sem szervezték/szervezhették újjá, mígnem 1923-ra nyilvánvalóvá vált, hogy a Horthy-korszak politikai rendszere az esküdtszék nem támogatja. A kódex szövegében azonban *pro forma* meghagyták az idevonatkozó fejezetet és intézményeket, amelyek a keletkezésüktől fogva megosztották a hazai gyakorló jogászságot.⁵⁷

Melléklet

Az esküdtbíróóságok székhelyei és az évenkénti ülészakok időrendi beosztása a perrendtartás életbe lépése után⁵⁸

Arad	február, június, november	Marosvásárhely	február, április, június, szeptember, december
Aranyosmarót	május, november	Máramarossziget	február, június, október
Balassagyarmat	március, június, szeptember, december	Miskolc	február, április, június, október
Besztercebánya	február, május, november	Nagybecskerek	február, május, november
Beregszász	március, június, november	Nagykanizsa	február, június, november
Beszterce	május, november	Nagykikinda	február, június, november
Brassó	március, november	Nagyszeben	március, november
Budapest	június, július, augusztus kivételével minden hónapban	Nagyvárad	július, augusztus, december kivételével minden hónapban
Csikszereda	február, június, november	Nyíregyháza	március, június, szeptember, december
Debrecen	március, június, szeptember, december	Nyitra	február, május, október, december
Deés	március, június, november	Pancsova	március, június, szeptember, december
Déva	február, május, július, november	Pestvidék	február, május, szeptember, október, november
Eger	május, november	Pécs	február, május, szeptember, november
Eperjes	február, május, november	Pozsony	február, június, november
Erzsébetváros	március, szeptember	Rimaszombat	május, szeptember, december
Fehértemplom	február, május, augusztus, november	Rózsashegy	március, október
Fiume	február, június, október	Sátoraljaújhely	február, május, október
Gyula	február, június, november	Sopron	április, szeptember, december
Gyulafehérvár	február, június, október	Szabadka	február, június, október
Győr	február, június, október	Szatmárnémeti	február, május, szeptember, november
Ipolyság	április, október	Szeged	február, május, szeptember, november
Kalocsa	március, szeptember	Szekszárd	február, május, augusztus, november
Karánsebes	február, június, október	Székesfehérvár	április, október
Kassa	február, június, november	Szolnok	február, május, augusztus, november
Kaposvár	február, június, október	Szombathely	február, május, október, december
Kecskemét	február, június, október	Temesvár	január, március, április, május, szeptember, november
Kézdivásárhely	február, június, október	Torda	április, október
Kolozsvár	január, május, szeptember, november	Trencsén	március, október, december
Komárom	február, május, augusztus, november	Újvidék	március, június, szeptember, december
Lócse	április, november	Veszprém	március, június, november
Lugos	február, május, október	Zalaegerszeg	február, május, szeptember, november
		Zilah	február, május, október
		Zombor	február, június, november

Jegyzetek

- Löw Tobiás: *A magyar Büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről és teljes anyaggyűjteménye*. Budapest, 1880. 1–2. kötet; ehhez legújabbán Mezey Bama: A büntetőjogi kodifikáció kérdése a monarchikus diktatúrák korában Magyarországon (1848–1867). In *Ut juris ordo exigit. Ünnepi tanulmányok Kajtár István 65. születésnapja tiszteletére*. Szerk.: Béli Gábor etc. Pécs, 2016, Publikon Kiadó, 185–193. p.
- Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt*. A m. k. igazságügyminiszter megbízásából készítette Csemegi Károly. Melléklet a Jogtudományi Közlönyhöz. Budapest, 1882. Lásd még Jellinek Arthur: A büntető bíróságok szervezete és hatósági köre tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. In *Magyar Jogászegyleti Értekezések XI*. Budapest, 1883, 26–37. p., Fayer László: *Bűnvádi eljárás a törvényszék előtt. Szokásjogi forrásból*. Budapest, 1885. 1–3. füzet.
- Az igazságügyminiszter által javaslatba hozott szabályok a bűnvádi eljárás egyöntetősége tárgyában*. Pest, 1872, Ráth Mór kiadványa.
- Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt*. A m. k. igazságügyminiszter megbízásából készítette Csemegi Károly. Második – részben az igazságügyminiszteri enquét határozatai alapján átdolgozott kiadás. Budapest, 1886.
- Kovács Judit: A magánvád szabályozásának hazai története az 1973. évi I. törvény megjelenéséig. In *Acta Jur. et Pol.* Szeged. Tom. LXII., Fasc. 13. Szeged, 2002, 11–15. p.; Kereszty Béla: A vádelv története és szabályozása az első magyar Bp.-ben. In *Acta Jur. et Pol.* Szeged. Tom. XLI. *Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára*. Szerk.: Tóth Károly. Szeged, 1992, 301–313. p., ide különösen 303–306. p., 311–313. p.
- Erdei Árpád: Csemegi Károly, a büntetőeljárás jog művelője. In *A praxistól a kodifikációig: Csemegi Károly emlékére, 1826–1899*. Szerk.: Mezey Bama. Budapest, 2001, Osiris, 37–45. p., Finkey Ferenc: *A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete, 1619–1914*. Szerk.: Szathmáry Béla. Sárospatak, [1948] 2000, Jogászok a Kultúráért Alapítvány, 165–169. p.
- Finkey 1948, i. m. 176. p.
- A magyar bűnvádi eljárás törvényjavaslata*. A képviselőház elé terjesztette Fabiny Teofil m. kir. igazságügyminiszter. Budapest, 1889.
- Fantoly Zsanett: A magyar büntetőeljárás jog kodifikációjának történeti fejlődése. In *Acta Universitatis Szegediensis*. FORVM Szeged. 2013. 1. szám, 13–14. p.; Balogh Jenő – Edvi Illés Károly –

- Vargha Ferenc: *A Bűnvádi Perrendtartás magyarázata*. Budapest, 1898, 20–21. p.
- ¹⁰ Antal Tamás: Az angol esküdtszék történetének rövid foglalata. In *Acta Universitatis Szegediensis*. FORVM Szeged. 2013. 2. szám, 5–29. p., uő: Az angliai esküdtszéki rendszer kritikája és reformja a 19. század elején. In *Jogtudományi Közlöny*, 2015. február, 79–89. p.; uő: Az angol esküdtszék fejlődése a közép- és a koraiújkorban – a Magna Chartától Morus Tamás peréig. *Jogtudományi Közlöny*, 2015. október, 477–486. p., uő.: A 19. századi brit laikus bíraskodás magyar szemmel. Szilágyi Dezső az angol esküdtszékéről. In *Acta Jur. et Pol.* Szeged. Tom. LXXVII. [LXXVIII.] *Ünnepi kötet Dr. Tóth Károly címzetes egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szerk.: Tóth Judit. Szeged, 2015, 339–353. p.
- ¹¹ Finkey 1948, i. m. 176–182. p., 186–189. p.
- ¹² Bónis György – Degré Alajos – Varga Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*. A szöveget gondozta Béli Gábor. Zalaegerszeg, 1996, Magyar Jogászegylet Zala Megyei Szervezete, 246–252. p., Finkey Ferenc: *A magyar büntető perjog tankönyve*. Budapest, 1916, 58–59. p.; r-e: Erdélyi Sándor. In *Ügvédek Lapja*, 1897. július 17. 1. p.
- ¹³ Finkey 1916, i. m. 60. p.
- ¹⁴ Csizmadia Andor: *Az esküdtbírótság Magyarországon a dualizmus korában*. In *Jogtörténeti tanulmányok I.* Szerk.: Csizmadia Andor. Budapest, 1966, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 131–147. p., vö.: Vámbéry Rusztem: *Kézikönyv esküdttek számára*. Budapest, 1900, 1–96. p.; Antal Tamás: *Törvénykezési reformok Magyarországon (1890–1900). Ítéletábrák, bírói jogviszony, esküdtszék*. Szeged, 2006, Csongrád Megyei Levéltár, 229–243. p. /Dél-alföldi évszázadok 23./
- ¹⁵ *Az 1892. február hó 18-ára hírdetett országgyűlés nyomtatványai: Képviselőház. Irományok (a továbbiakban: KHI), Képviselőház. Napló (a továbbiakban: KHN); a képviselők adatait összegzi: Országgyűlési almanach 1887–1892*. Szerk.: Sturm Albert, Budapest, 1892, 171–364. p.
- ¹⁶ Julius Anton Glaser (1831–1885) osztrák kriminalista és igazságügy-miniszter, az 1873. évi bűnvádi perrendtartás kidolgozója volt. Több művet publikált az angol esküdtbíráskodásról [*Das englisch-schottische Strafverfahren* (Wien, 1850); *Anklage, Wahrspruch und Rechtsmittel im englischen Schwurgerichtsverfahren* (Erlangen, 1866); *Schwurgerichtliche Erörterung* (Wien, 1875)].
- ¹⁷ KHI. XXXIV. 1110. szám., i. m. 7–8. p.
- ¹⁸ KHI. XXXIV. 1110. szám., i. m. 152–162. p.
- ¹⁹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 20. p.
- ²⁰ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 21–22. p.
- ²¹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 25. p.
- ²² KHN. XXXIV., 1896, i. m. 26. p.
- ²³ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 27. p.
- ²⁴ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 33–34. p.
- ²⁵ Antal Tamás: *Szilágyi Dezső és műve*. Szeged, 2016, Iurisperitus Kiadó, 1–81. p. / *Jogtörténeti Tár 4*. Alapította: Ruszoly József. Sorozatszerk.: Balogh Elemér./ Uő: *Szilágyi Dezső igazságügyi reformjairól (1890–1900)*. Pécs, 2005, PTE ÁJK, 9–28. p. / *Jogtörténeti tanulmányok VIII.* Szerk.: Kajtár István, etc./; Stipta István: *Szilágyi Dezső és az igazságügyi modernizáció*. In *Deák és utódai. Magyar igazságügyi miniszterek 1848/49-ben és a dualizmus korában*. Szerk.: Csibi Norbert – Domanczyk Endre. Pécs, 2004, PTE Grastyán Endre Szakkollégiuma, 137–152. p.
- ²⁶ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 36. p.
- ²⁷ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 37. p.
- ²⁸ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 41. p.; az esküdtszék szervezéséről szóló tervezet említett szövegét lásd: *Törvényjavaslat az esküdtbíróságok szervezéséről*. *Jogtudományi Közlöny*, 1896. július 31. 244–247. p., A Bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat tervezete. *Jogtudományi Közlöny*, 1896. augusztus 7., 253–255. p.
- ²⁹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 48. p.
- ³⁰ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 51–53. p.
- ³¹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 60–62. p.
- ³² KHN. XXXIV., 1896, i. m. 64. p.
- ³³ A 343. § érintett részei: „(2) Az az esküdt, aki ellen az [(1) bekezdésben] 1–6. pontok alatt felsorolt okok valamelyike forog fenn, az illető ügynek elintézésében nem vehet részt. (3) A kizárára nézve az illető esküdtnék és a feleknek meghallgatása után a bíróság végérvényesen határoz.”
- ³⁴ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 113–114. p.
- ³⁵ A 346. § szövege: „(1) Ha előre látható, hogy a főtárgyalás hosszabb időre fog terjedni, az elnök egy vagy több pótesküdtnek alkalmazását rendelheti el és e célból tizenkettőnél több esküdtet sorsolhat ki. (2) Pótesküdtnek azok lesznek, akiknek nevét az elnök utoljára húzta ki az urnából.”
- ³⁶ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 114. p.
- ³⁷ A 349. § szövege: „(1) Az esküdtszék megalakulása után az elnök az esküdteket és a pótesküdtteket a vádlott jelenlétében nyilvános ülésben, semmisség terhe alatt megesketi. (2) Miután mindnyájan felálltak, az elnök a következő felhívást intézi hozzájuk: „Esküdjének önök a mindentudó és mindenható Istenre, hogy az N. N. ellen folytatott ügyben az esküdtek köteleességeit híven teljesítik, a törvényt megtartják, a tárgyalás egész menetét gondos figyelemmel kísérik, a tárgyalás alatt álló ügyről határozatuk kimondásáig mással, mint esküdt-társaikkal, nem értekeznek, és félretéve minden kedvezést, félelmet és személyes tekintetet, mind a vádlott ellen, mind a mellette felhozott bizonyítékokat egyenlő gondossággal és pártatlan lelkiismeretességgel mérlegelik, és ebből merített meggyőződésük szerint, igazságosan és a törvény értelmében határoznak.” (3) Erre az esküdtek – az elnök által sorban nevékön szólíttatván – jobb kezüket szívökre téve, egyenkint válaszolják: „Esküszöm, Isten engem úgy segítjen.” (4) Az az esküdt, aki azt állítja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, eskü helyett fogadást tesz. E fogadás így szól: „Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom.”
- ³⁸ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 115–116. p.
- ³⁹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 118. p.
- ⁴⁰ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 119–120. p.
- ⁴¹ A 351. § szövege: „Az esküdtek a tanukhoz és a szakértőkhöz a 307. § értelmében oly módon intézhetnek kérdéseket, mint a bíróság bírói tagjai. Jogukban áll a bizonyító eljárás kiegészítése iránt is indítványt tenni, ami felett a bíróság határoz.”
- ⁴² A 358. § szövege: „(1) A beszámíthatóságot kizáró okok (1878: V. t.cz. 76., 77., 79., 80. és 82. §), ha azokat a felek érvényesítették, vagy jelenségeiket a bíróságnak vagy az esküdtszéknek valamelyik tagja felhozta, a főkérdésbe lehetőleg akként foglalandók be, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja fennforgásukat. (2) Ha azonban a befoglalás a főkérdést igen terjedelmessé vagy nehezen érthetővé tenné: a beszámítást kizáró ok külön kérdésbe is foglalható.”
- ⁴³ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 122. p.
- ⁴⁴ A 364. § érintett része: „(6) Az esküdtek tanácskozó termében jelen törvénynek a 351., 363–370. §-okat magában foglaló kivonata több példányban az esküdtek rendelkezésére bocsátandó.”
- ⁴⁵ A 365. § szövege: „(1) Az esküdtek tanácskozás végett történt visszavonulásuk után mindenekelőtt a köztök legidősebbnek elnöklete alatt, szóbeli szavazással és egyszerű szavazattöbbséggel megválasztják főnöküket, ki az esküdtek elé terjesztett kérdéseket felolvassa s a további tanácskozást és szavazást vezeti. (2) Ha többen egyenlő számú szavazatot kaptak, az idősebbik tekintendő megválasztottnak.”
- ⁴⁶ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 124–125. p.
- ⁴⁷ A 367. § érintett része: „(1) Az esküdtek tanácskozásának befejezése után főnökük a kérdéseket a feltevés sorrendjében szavazás alá bocsátja és mindegyik esküdtet, abban a sorrendben, amelyben nevüket kihúzták, szavazatának élő szóval kijelentésére szólítja fel, végül saját szavazatát is kijelenti. Ha az esküdtek egyike kívánja, a szavazás titkos.”
- ⁴⁸ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 126. p.
- ⁴⁹ A 370. § érintett részei: „(1) Ha a bíróság abban a nézetben van, hogy az esküdtszék határozata alakjára nézve nem szabályszerű, vagy valamely kérdésnek lényegére nézve homályos, hézagos vagy önmagának ellenmondó: a kérdések megváltoztatása vagy kiegészítése mellett vagy e nélkül is felhívhatja az esküdteket, hogy ha-

tározatukat javítsák vagy egészítsék ki, illetőleg adjanak feleletet a megváltoztatott vagy kiegészített kérdésekre. (6) Ha az esküdtek ragaszkodnak ahhoz a határozatukhoz, melyet a bíróság homályosnak, hézagosnak vagy önmagának ellenmondónak jelentett ki, az ügy az esküdtbírósnak következő ülészakára utasítandó. A felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.”

⁵⁰ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 127. p.

⁵¹ KHN. XXXIV., 1896, i. m. 136. p.

⁵² Az 1892. február hó 18-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai: Főrendi Ház. Irományok (a továbbiakban: FHI); Főrendi Ház. Napló (a továbbiakban: FHN).

⁵³ FHN. VII. (1896/97) 6–7. p., FHI. XXIII. 989. szám. 5–8. p.

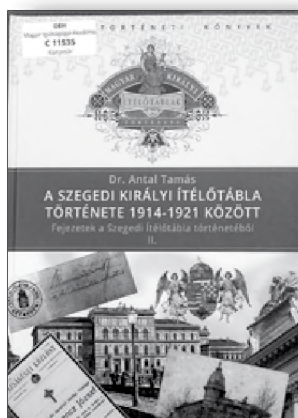
⁵⁴ FHN. VII. (1896/97) 8–10. p.

⁵⁵ Finkey Ferenc: Az esküdtszék a magyar büntető eljárásban. *Jogtudományi Közöny*, 1898. november 4. 311. p. Lásd még tőle: Tanulmányok esküdtbíróságaink három éves működéséből, I–II. *Jogtudományi Közöny*, 1903. március 13., március 20., 94. p., 101–102. p.

⁵⁶ Antal Tamás: A büntetőeljárás jogszabályi forrásai Magyarországon a polgári korban. In *Jogtudományi Közöny*, 2016. december, 611–618. p., különösen: 615–618. p.; uő: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1914 és 1921 között*. Budapest–Szeged, 2015, OBH–Szegedi Ítéltábla, 113–134. p. /Bíróságtörténeti könyvek. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II./

⁵⁷ Antal 2006, i. m. 253–263. p.

⁵⁸ Vámbéry 1900, i. m. 15–18. p.

A SZEGEDI KIRÁLYI ÍTÉLTÁBLA TÖRTÉNETE 1914 ÉS 1921 KÖZÖTT. FEJEZETEK A SZEGEDI ÍTÉLTÁBLA TÖRTÉNETÉBŐL II.

Antal Tamás

2015 novemberében megjelent a Szegedi Ítéltábla történetét bemutató könyvsorozat 2. kötete is, amely a Szegedi Királyi Ítéltábla 1914 és 1921 közötti időszakát három témakörben dolgozza fel. Az első téma a világháború, a második témakör az 1918–1919. évi forradalmak, a harmadik témakör pedig abba enged betekintést, milyen bonyodalmakkal kísérte zajlott az ítéltábla székházváltása a kolozsvári egyetem városba költözése miatt.

ISBN 978 963 12 3718 4 – Országos Bírósági Hivatal, 2014, 186 p.

Az egykor a Kúriának, a budapesti királyi ítéltáblának, a Koronaügyészségnek és a budapesti királyi főügyészségnek otthont adó Kossuth téri Igazságügyi Palota ünnepélyes megnyitóját 1896. október 20-án tartották meg. Az azóta eltelt 120 évben az épület funkciója többször változott, ma a Néprajzi Múzeumnak ad helyet. 2013. április 5-én Justitia – jelképesen – újra elfoglalta helyét az Igazságügyi Palotában.² A kormányzati elképzelések szerint 2020 tavaszára elkészülhet Budapesten a Múzeumi Negyed, amely otthont adhat majd a Néprajzi Múzeumnak, és legfőbb bírói fórumunk, a Kúria visszaköltözhet a millennium évében átadott épületébe.

1. A Kúria régi épülete

Az 1723. évi bírósági reformot követően a Kúria akkori két tagozata, a hétszemélyes tábla és a királyi tábla Pesten székel, annak ellenére, hogy Pest tanácsa mindent elkövetett, hogy az ország legfőbb ítélkező fóruma ne a városban kerüljön felállításra. Attól féltek ugyanis, hogy a bíróságnak ingyen helyiséget, a személyzetnek pedig ingyen lakást kell biztosítani.³ A Kúria azonban Orczy Ist-

Bódiné Beliznai Kinga¹

120 éves az Igazságügyi Palota

ván jászkun kapitány, majd alországbíró házáat (Uri utca 45., ma Petőfi Sándor u. 16.) vette bérbe, és itt tartotta meg első ülését 1724. május 2-án.

A Kúria 1770-ben kapott saját székházat, amikor Mária Terézia 32 000 aranyforintért megvásárolta a mai Curia utca és Ferenciek tere sarkán álló épületet akkori tulajdonosától, szeleczi és boczonádi Szeleczyk Mártontól, aki az adásvételi szerződés tanúsága szerint „Obristwachmeister des löbl. Nádasdy Regiments, vice Judicis Curiae” volt, majd kilenc évben keresztül Pest vármegye alispánjaként működött.

A ház már a 17. században is állt, szerepelt a Budavár visszavétele utáni első pesti házösszeírásban. Egyik tulajdonosa Donat Johan Heissler tábornagy (Pfalz, 1648